

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФАКУЛТЕТ БЕЗБЕДНОСТИ
КАТЕДРА СТУДИЈА БЕЗБЕДНОСТИ

**ПРИВАТНИ СЕКТОР БЕЗБЕДНОСТИ У СРБИЈИ - Стање
и перспективе**

– ДИПЛОМСКИ РАД –

Ментор:

проф. др Желимир Кешетовић

редовни професор

Студент:

Обрад Брашанац

109/05

Београд, 2023

САДРЖАЈ

1. Увод.....	4
2. Приватни сектор безбедности - општи преглед	9
3. Приватни сектор безбедности у Републици Србији.....	12
3.1. Правни основи приватне безбедности	19
4. Кључни проблеми у сектору приватне безбедности	23
5. Закључак	27
Литература	30

1. Увод

У дугом периоду историјског развоја људских заједница безбедност је била суверени домен државе, односно јавне безбедности. У том смислу ексклузивни, па и једини провајдер безбедности били су у ту сврху посебно дизајнирани државни органи/службе/агенције снабдевани одговарајућим средствима, опремом и неопходно потребним материјално техничким средствима. Као последица дубоких промена и трансформација кроз које су прошле савремене државе у другој половини XX века, на историјску сцену на велика врата улазе и приватни провајдери безбедности. Ипак, корене приватних безбедносних компанија налазимо у САД, Великој Британији и Француској у XIX веку, а у литератури се наводи да Француз Ежен Франсоа Видок (Eugène-François Vidocq) 1812. године у Паризу основао прву безбедносну компанију под називом Бригада безбедности (фр. *Brigade de la Sûreté*), која је на почетку имала само четири агента, касније дванаест, да би до 1824. године имала 28 агената. Такође, постоје и мишљења да приватна детективска делатност какву данас познајемо потиче из Британије, где су крајем XVII века забележени први облици приватне истражитељске делатности (Никач и Лештанин, 2022).

Неколико чинилаца је у кључној мери утицало на процесе "приватизације" безбедности у другој половини XX и на почетку XXI века. Пад Берлинског зида 1989 и слом светског система социјализма за последицу су имали завршетак Хладног рата што је условило значајно смањење укупних издавања за националну одбрану и смањење националних војних ефектива уз истовремени пораст глобалне несигурности. Демобилисани војници, оружје и опрема који су постали вишак, нашли су своје место у приватном сектору безбедности.

Такође дошло је до трансформације ратовања у смислу да су војне операције постале високософистициране захваљујући коришћењу високих технологија, а управљање високософистицираном опремом захтевало је упошљавање цивилних

специјалиста за одређене области који су морали бити ангажовани из приватног сектора. (Baljak, 2015)

Надаље, под притиском филозофије и доктрине Новог јавног менаџмента", а у условима када порески обвезници врше притисак на државу да уради што више посла са што мање ресурса, али не по цену квалитета, савремене државе значајн део класичних државних послова везаних за безбедност преносе и/или поверавају приватним компанијама. Сведочимо процесу који Дејвид Бејли и Клифорд Ширинг називају *реструктурирање полиције*. Ови аутори наводе да су донедавно владе прихватале примарну одговорност за обезбеђивање безбедности. Ово "обезбеђивање" има двоструко значење: влада је одређивала која врста безбедности је потребна и обезбеђивала је средства да се она оствари. Владе су биле организациони покровитељи за формулисање захтева који се постављају пред полицију и оне су обезбеђивале потребна средства. Међутим, у савременој реконструкцији полиције ове две функције постале су раздвојене. Штавише, за групе изван владе постало је прихватљиво и да преузимају контролу своје безбедности и да бирају оне који ће исту обезбеђивати. Укратко, одговорност за утврђивање безбедносних потреба и за обезбеђивање безбедности инструментално је мултилатерализована и денационализована. (Bailey and Shearing, 1996)¹

¹ Ови аутори преферирају термин реконструкција/реструктурирање у односу на термин приватизација истичући да је претерано поједностављивање ствари у основи кога се налази значајан концептуални проблем. Функција полиције - обезбеђивање безбедности путем физичке принуде - је суштинска функција владе. Многи теоретичари следили су Веберово схватање државе као организације која поседује монопол силе. А она је концентрисана у полицији која је под контролом владе. Из овога следи да полицијски послови никад не могу бити приватизовани. Али ово је изазов здравом разуму. Актуелна реконструкција полиције раздваја обоје: покровитеље безбедности (круг субјеката који имају одређене специфичне потребе за безбедношћу) и, условно речено, полицијске активности (којима се остварује безбедност) од владе у формалном смислу. У овом контексту разлика између "јавног" и "приватног" постаје проблематична. Ово утолико пре што покровитељи безбедности и провајдери безбедности постају измешани у смислу њихове јавне или приватне природе. Из ових разлога оно што се догађа примереније је означити појмом мултилатерализација у управљању безбедношћу, него приватизација полицијског сектора. (Bailey and Shearing, 1996)

Како наводи Баљак "данашњи свет карактерише све већа порозност граница, приватизација јавних добара, слабљење централне функције државе и опадање њене снаге у спровођењу закона, као и фрагментација сектора безбедности, који је традиционално спадао у надлежност државе. Притиснуте мноштвом различитих претњи, процеса и актера, државе су изгубиле монопол над спровођењем организованог насиља. Последица тог процеса јесте да су државе предале своју улогу јединог легитимног провајдера и гаранта безбедности приватним војним и безбедносним компанијама. Настајање приватног сектора безбедности, унутар којег функционишу приватни недржавни провајдери безбедности, независни од државе, представља веома значајан тренутак у развоју како савремених међународних односа, тако и функционисања самих држава." (Baljak, 2015)

Међутим, како примећује Петровић, чиниоци који су утицали на процес приватизације безбедности нису исти у етаблираним демократијама и у постсоцијалистичким државама, посебно не у Србији. Док је у развијеним западним демократијама главни подстицај приватизацији безбедности био захтев за повећање ефикасности државних институција на који је одговорено маркетизацијом јавне управе, дотле је у Србији је тај подстицај дошао услед потпуне неефикасности (слома) државе приликом обављања њених основних функција, при чему се овај процес одвијао уз висок степен криминализације компанија које се баве сигурносним пословима. (Petrović, 2007)

Данас је у великом броју држава сектор приватне безбедности постао значајан привредни сектор у коме је запослен релативно велики број људи, ангажовани озбиљни материјално-технички ресурси. Реч је не само о новој грани безбедности, већ и о веома динамичној привредној грани (Никач и Лештанин, 2022). У том смислу су две главне карактеристике приватних безбедносних компанија тежња ка профиту и трговање пружањем услуга унутрашње безбедности и заштите. Највећи број приватних безбедносних компанија чине мале компаније које су

фокусиране на превенцију криминала и обезбеђивање јавног реда и мира, као и на услуге приватног обезбеђења на унутрашњем тржишту. "У многим државама, попут САД, Велике Британије, Израела, Немачке, Русије, Јужне Африке и Филипина, величина буџета приватних безбедносних компанија премашује буџет полиције. Мали број је организован по систему великих компанија и дели исте корпоративне принципе и командну структуру као приватне војне компаније. Приватне безбедносне компаније које спадају у ову групу углавном траже стране клијенте и ангажман у више држава, посебно у кризним подручјима." (Baljak, 2015:24)

Према подацима Конфедерације европских безбедносних компанија (Confederation of European Security Services - CoESS) ², у 23 земље чланице CoESS послује чак 27.318 приватних безбедносних компанија, које запошљавају преко 1.200.000 људи.³ Статистички преглед основних показатеља по појединим земљама види се у следећој табели:

² Више информација о Конфедерацији на <http://www.coess.org/stats.htm>

³ Детаљан преглед по земљама доступан у публикацији CoESS, 2013

Табела бр. 1. Приватна безбедност у европским земљама

2016-2017 European monitoring statistics from Monitoring and Alarm Receiving Centres

Country	Serial 1	Serial 2	Serial 3	Serial 4	Serial 5	Serial 6	Serial 7	Serial 8	Serial 9	Serial 10	Serial 11	Serial 12	Serial 13
Spain	149	1.600.000	1.600.000	40.000.000	140.000	N/A	Yes	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A
Romania	350	99.243	350	1.248.312	2.648	N/A	25-70	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A
Finland	30	110.000	90.000	2.000.000	N/A	N/A	No	1.000	15.000	3.000	1.000	1.000	3.000
Austria	50	75.000	50.000	800.000	120.000	N/A	Yes	2.000	13.000	10.000	1.000	500	2.500
United Kingdom	70	4.000.000	1.410.000	6-10 million	225.000	N/A	2-7 false alarms allowed	300.000	850.000	1.700.000	50.000	750.000	60.000
Germany	450	950.000	N/A	2.500.000	62.000	N/A	Yes	12.000	N/A	N/A	N/A	N/A	80.000
The Netherlands	22	900.000	22	3.000.000	80.000	N/A	No	40.000	50.000	400.000	20.000	50.000	10.000
Italy	520	825.000	630.000	480.000		N/A	Yes	50.000	N/A	60.000	135.000	1.500	36.000
Denmark	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A
Norway	9	450.000	450.000	15.000.000	300.000	N/A	No	400.000	100.000	N/A	N/A	N/A	N/A
Serbia	21	151.416	89.352	201.009	436	N/A	Yes, to 9 of 21 companies	1.149	712	30	2.409	595	4.724
Portugal	1	7.102	6.654	323.000	337	N/A	Yes	226	46	0	144	32	4.068
Sweden	37	600.000	480.000	N/A	1-2%	N/A	No	70.000-80.000	60.000	N/A	N/A	N/A	N/A
Turkey	300	500.000	470.000	2.500.000	240.000	N/A	No	N/A	2.000	N/A	5.000	N/A	N/A
Bulgaria	155	248.000	232.000	4.600.000	0	N/A	No	Only a few	0	4.800	7.000	0	1.800
France	160-180	10	2.000.000	8.000.000	45.000	N/A	Yes	10	14	8	3	3	30
Switzerland	32	145.000	90.000	1.600.000	12.000	N/A	Yes	few	8.000	10.000	1.500	500	2.000
Luxembourg	4	18.000	12000	220.000	None	N/A	No	4%	5%	1%	1.500	1%	1%
Belgium	15	264.000	239.000	4.854.770	46.000	N/A	sometimes (depends on city)	719	545	0	21.455	512	63.000

Извор CoESS <https://www.coess.org/newsroom.php?page=facts-and-figures>

CoESS редовно прати трендове у области приватне безбедности и управо захваљујући овом мониторингу уочава се растућа тенденција да државе, корпорације, међународне и невладине организације, али и појединци и заједнице, све више указују поверење приватном сектору и препуштају му да се стара о њиховој безбедности. Данас је мало држава у свету у којима се не одвија процес приватизације сектора безбедности, али се ипак чини да је он најинтензивнији у земљама Југоисточне Европе, међу којима је и Србија. (Petrović, 2007)

2. Приватни сектор безбедности - општи преглед

Приватни сектор безбедности у најопштијем смислу чине сви субјекти који се баве пружањем неке врсте безбедносних услуга, који су у приватном власништву, основани у складу са важећом легислативом, и који функционишу на тржишту настојећи да остваре профит/добит.

Посматрана као систем, приватна безбедност има своје подсистеме: физичког, техничког, противпожарног и других обезбеђења и заштите (заштита на раду, заштита животне средине), као и безбедносног менаџмента. Реч је о комплексном систему, конституисаном од више подсистема који имају посебне снаге, средства, методе, организацију и др. Због тога је разумљиво постојање проблема вишезначности у функционисању овог система, што се у пракси манифестује као немогућност ригорозног разграничења надлежности у обављању послова безбедносне заштите лица и имовине, те њиховог свођења на физичко обезбеђење (Даничић и Стајић, 2008:20).

Према Соњи Стојановић легитимни приватни провајдери безбедности се могу поделити, с обзиром на врсту безбедносних услуга које пружају и тип унутрашње организације, на:

- приватне војне (*private military*) компаније, и
- приватне безбедносне (*private security*) компаније (Stojanović, 2008: 18)

У једном броју земаља функционишу *приватне војне компаније* које су „специјализоване у војним вештинама, укључујући борбене операције, стратешко планирање, прикупљање обавештајних информација, оперативну подршку, логистику, обуку, набавку и одржавање наоружања и опреме“ (Šulc i Jong, 2008:7). Њихова опрема, састав/људство и хијерархија слична је класичној војсци, а клијенти су им најчешће владе, мада их понекад могу ангажовати и и наоружане

фракције. Први талас формирања компанија ове врсте прати постхладноратовску редукацију стандардних војних снага, а други је настао после интервенција у Авганистану и Ираку.⁴

У Сингеровој типологији приватне војне компаније деле се на:

- 1) приватне војне компаније које су провајдери војних услуга,
- 2) приватне војне компаније које се баве консалтингом и
- 3) приватне војне компаније које се баве логистичком подршком (Litavski, 2012:4)

Међу најзначајније услуге које пружају приватне војне компаније спадају:

- војна обука / консултантске услуге за националне или стране трупе
- војне обавештајне услуге
- набавка наоружања
- борбена и оперативна подршка
- хуманитарно разминирање
- одржавање
- службе војне и невојне подршке
- све остале врсте услуга за које је била ангажована војска⁵ (Baljak, 2015:25)

Приватне компаније за физичко-техничко обезбеђење Шулц и Јонг одређују као „компаније које су специјализоване за пружање безбедности и заштите лица и имовине, укључујући ту хуманитарну и индустријску имовину“ (Šulc i Jong, 2008: 7). Њихове услуге не морају да буду оружане природе, делују више дефанзивно, него офанзивно, а ангажује их широк дијапазон клијената, од влада, међународних агенција, невладиних организација и комерцијалних организација до појединаца који су вољни и спремни да додатно плате за своју безбедност (Baljak,

⁴ Данас се, у контексту руске агресије на Украјину најчешће помиње компанија/организација Вагнер која има значајну улогу у овом сукобу.

⁵ Овде спадају, на пример, и услуге везане за ангажовање у управљању и санирању последица цивилних ванредних ситуација као што су поплаве, земљотреси и друге врсте природних и техничко технолошких катастрофа, што данас представља трећу миосију војних организација.

2015:24) Будући да пружају различиту врсту услуга у односу на приватне војне компаније, самим тим се разликује и опрема и обука припадника приватних безбедносних компанија.

Услуге које обезбеђују ове врсте компанија углавном обухватају:

- физичку заштиту (статична / мобилна)
- физичку заштиту (нпр. телохранитељи)
- брзо реаговање
- техничко обезбеђење
- услуге надзора
- истражне услуге
- свеобухватну процену ризика и уклањање ризика за приватна предузећа
- пословне обавештајне услуге, савестан рад, анализа политичког ризика (Baljak, 2015:25)

3. Приватни сектор безбедности у Републици Србији

Процес приватизације сектора безбедности у Републици Србији може се пратити још од 1980-тих када су осниване прве детективске агенције, али је пуни замах добио средином 1990-тих у условима ратова којим је праћен распад СФРЈ а који су за последицу имали свеопшту друштвену кризу.⁶

За разлику од западних земаља, главни подстицај приватизацији сектора безбедности у Србији дошао је због чињенице да се ради о "слабој држави" чији систем безбедности је постао неефикасан, а у условима постојања озбиљних финансијских и економских поремећаја, неједнаке расподела добара, смањења државних прихода, високе стопе незапослености, неефикасне јавне администрације, ограничавања политичких слобода, високог нивоа корупције и клијентелизма, неефикасног и политички заробљеног судства, системског искључивање одређених група из процеса доношења одлука и постојања изборних превара. Ову неефикасност државе, у контексту ратова у окружењу и санкција које је Србији увела међународна заједница, искористили су недржавни актери (организоване криминалне групе, лидери паравојних јединица) и наметнули се као успешна алтернатива за пружање ових услуга. Део предузетника који је формирао прве приватне безбедносне агенције потиче из света криминала који својим клијентима пружају одређени степен безбедности мада често користећи насиље на арбитраран и непоуздан начин, чиме објективно погоршавају укупно стање безбедности у друштву. За многе појединце и групе послови обезбеђења били су само маска за обављање криминалних делатности (нпр. наплата "рекета"). Услед велике конкуренције само су најјаче компаније заиста могле својим клијентима да стварно пруже безбедност при чему су се неке од њих повезале са политичком, економском и безбедносном "елитом". (Petrović, 2007)

⁶ Неке претече приватне безбедности могу се наћи и у средњовековној Србији. О томе више у Никач и Лештанин, 2023.

Након промене власти 5. октобра 2000. године, Србија је кренула у спровођење свеобухватних друштвено-политичких и економских реформи, укључујући и област приватне безбедности и настојање да се ова област уреди.

Како наводе Никач и Лештанин "према подацима Агенције за привредне регистре (АПР) из јуна 2014. године, у Србији је у то време било регистровано укупно 579 правних лица и предузетника који се баве делатностима у области приватне безбедности, односно заштитне и истражне делатности. Од тог броја чак 46% (264 привредна субјекта) регистрована су у Београду. Посматрајући посебно по регистрованим шифрама делатности, огромна већина привредних субјеката, 78% – 449, регистрована је за делатност услуге система обезбеђења_(80.20), која подразумева пружање техничке заштите. Потом следи делатност приватног обезбеђења (80.10) са 21%, тј. 119 привредних субјеката регистрованих превасходно за пружање физичке заштите. (Никач и Лештанин, 2022:240).

Медији и малобројна истраживања наводе да приватни безбедносни сектор запошљава од 20.000 до 60.000 радника, да она у свом поседу имају и до 47.000 комада оружја и да постоји могућност да „окрећу“ профит мерен у милионима евра. (Петровић и Милошевић, 2016). Доминантну улогу на тржишту физичко-техничког обезбеђења неколико година уназад имају две фирме, огранци мултинационалних компанија, које су преузимањем неколико домаћих фирми обезбедиле значајан део послова – „G4S Secure Solutions” и „Securitas Services”. У следећој табели приказане су најзначајније компаније у овој области:

Табела бр. 2. Компаније из сектора приватне безбедности у Србији
Kompanije koje se bave privatnom bezbednošću u Srbiji

Pozicija	Ime kompanije	Ukupni prihodi u 2020. godini (u dinarima)
1	PRO TENT D.O.O. OBRENOVAC	9,959,766,000
2	G4S SECURE SOLUTIONS DOO BEOGRAD	4,211,567,000
3	SECURITAS SE DOO BEOGRAD	4,051,662,000
4	V.I.P. SECURITY DOO BEOGRAD	2,146,858,000
5	DOBERGARD DOO BEOGRAD	1,903,719,000
6	KOLUBARA-USLUGE D.O.O. LAZAREVAC	1,651,201,000
7	TELUS AD BEOGRAD	1,373,476,000
8	INTER SIB DOO BEOGRAD	1,208,595,000
9	REVNOST AD NOVI SAD	871,691,000
10	ELS DOO	711,076,000
11	KOSTOLAC – USLUGE DOO KOSTOLAC	593,399,000
12	INEX PLUS DOO BEOGRAD	590,019,000
13	PROTECTA GROUP DOO BEOGRAD	565,703,000
14	TISTEN GROUP DOO	518,262,000
15	SION GARD DOO BEOGRAD	507,022,000
16	AKTIVA VAROVANJE d.o.o.	489,969,000
17	PREDUZEĆE GEM-COMPANY DOO BEOGRAD	473,608,000
18	EUROSECURITY DOO BEOGRAD	450,390,000
19	AVB TEAM DOO BEOGRAD (NOVI BEOGRAD)	421,711,000
20	RPD-FTO DOO VRBAS	364,511,000
21	ODRŽAVANJE I USLUGE DOO NOVI SAD	350,262,000
22	Sparta Security d.o.o.	328,390,000
23	ZAŠTITA-SIGURNOST DOO BEOGRAD	325,992,000

Обрад Брашанац
ПРИВАТНИ СЕКТОР БЕЗБЕДНОСТИ У СРБИЈИ - Стање и перспективе
- Дипломски рад -

24	ESON SECURITY DOO	269,548,000
25	PATROL 023 DOO	239,734,000
26	DOBERGARD PLUS D.O.O. BEOGRAD	227,744,000
27	Comtrade Real Estate d.o.o. Beograd-Novi Beograd	221,951,000
28	PERFECT COMPANY DOO BEOGRAD	218,073,000
29	Notega Security Doo	194,692,000
30	PRO-TECH MAX d.o.o.	185,935,000
31	INTERSEC TEAM DOO NOVI SAD	184,543,000
32	PROTEXI GROUP SYSTEM DOO BEOGRAD	143,609,000
33	FOKUS PROTECT D.O.O.	136,270,000
34	NIFON SECURITY DOO NIŠ	134,571,000
35	SECURITYPRO doo Beograd	115,336,000
36	IRON GUARD SECURITY DOO	114,989,000
37	PRETOR DOO	111,347,000
38	GREY GLOBAL GROUP d.o.o. Beograd	101,575,000
39	MAX PROTECT DOO	101,216,000
40	PROFI TEAM PLUS DOO BEOGRAD	92,522,000
41	ZORICA FILIPOVIĆ PR MONZA-Z	91,258,000
42	ĐERDAP USLUGE OBEZBEĐENJE d.o.o. Kladovo	89,349,000
43	DOO GP SECURITY BEOGRAD	86,387,000
44	ABER DOO BEOGRAD	85,446,000
45	PROGARD d.o.o. Beograd	84,192,000
46	VALJAONICA-BEZBEDNOST DOO SEVOJNO	80,827,000
47	ASTRA SECURITY & DETECTIVES D.O.O. BEOGRAD	79,677,000
48	GORAN JOVIĆ PR DELATNOST PRIVATNOG OBEZBEĐENJA STANDARD SISTEM BEOGRAD	75,846,000

Обрад Брашанац
ПРИВАТНИ СЕКТОР БЕЗБЕДНОСТИ У СРБИЈИ - Стање и перспективе
- Дипломски рад -

49	DOO TITAN PROTECTION & CONSULTING	74,031,000
50	DOO POLAR SECURITY ZRENJANIN	65,300,000
51	PERICA PERTIĆ PR AGENCIJA ZA PRIVATNO OBEZBEĐENJE GARDIAN PANČEVO	64,209,000
52	RE SECURITY d.o.o. Beograd	64,171,000
53	SECOP GUARD DOO	63,893,000
54	RADOVAN RADOJEVIĆ PR AGENCIJA ZA PRIVATNO OBEZBEĐENJE ALARM ČAČAK	59,963,000
55	RAZVOJNO INOVACIONI SISTEM D.O.O.	59,115,000
56	Steel security DN 021 doo	55,150,000
57	PROTEKTOR SM DOO SREMSKA MITROVICA	52,528,000
58	SUPER GLASS DOO BEOGRAD	52,289,000
59	SIRM GUARD DOO SREMSKA MITROVICA	51,769,000
60	SFINGA – PRO DOO PANČEVO	49,193,000
61	MK OBEZBEĐENJE DOO	49,153,000
62	SEGURA SOLUTIONS DOO BEOGRAD	48,567,000
63	DOO GARD SECURITY SYSTEM 036	46,531,000
64	TAURUNUM OBEZBEĐENJE DOO	46,482,000
65	112 Planeks doo Beograd	45,614,000
66	AJ SECURITY SAFE DOO BEOGRAD	43,794,000
67	ROYAL SECURITY DOO	43,376,000
68	ŠIFRA 24 DOO SUBOTICA	42,444,000
69	IMPERIUM SECURITY DOO	42,285,000
70	AGENCIJA JP POSLOVNI PROSTOR ZEMUN DOO ZEMUN	41,642,000
71	TE GROUP d.o.o. Beograd-Zemun	40,730,000
72	OMVATI DOO BEOGRAD	39,441,000
73	NADZOR DOO BEOGRAD	39,193,000

Обрад Брашанац
ПРИВАТНИ СЕКТОР БЕЗБЕДНОСТИ У СРБИЈИ - Стање и перспективе
- Дипломски рад -

74	STRONG SECURITY 017 doo	39,181,000
75	INEX SERVICES GROUP DOO BEOGRAD	38,486,000
76	HEGEMON d.o.o. Mladenovac	33,781,000
77	Dekapolit doo	33,668,000
78	Group Security&Loss Prevention doo	33,500,000
79	CLEANER DOO BEOGRAD, ZEMUN	30,251,000
80	NOTEGA CORPORATION DOO	30,107,000
81	GUARD ROVČANIN SECURITY DOO BEOGRAD-PALILULA	29,725,000
82	DEJAN ASKOVIĆ PR HIGI EXTRA	28,939,000
83	PHOENIX SECURITY DOO	28,806,000
84	METALAC FTO d.o.o. Gornji Milanovac	28,703,000
85	Special Security doo Novi Sad	27,195,000
86	SEZAM SISTEM d.o.o.	25,749,000
87	STADION SECURITY d.o.o. Beograd	25,159,000
88	PIN BEZBEDNOST INŽENJERING DOO	23,455,000
89	K3 SECURITY DOO	22,219,000
90	DOO ZAŠTITA PLUS BEOGRAD	22,040,000
91	BAT SECURITY DOO	21,994,000
92	S4 GLOSEC GLOBALNA BEZBEDNOST DOO	21,869,000
93	Stelt Security d.o.o.	20,755,000
94	BLACK WOLF SECURITY DOO	19,028,000
95	VINSTROL DOO BEOGRAD	18,984,000
96	TIM SECURITY-LO-LO DOO	18,293,000
97	AKTIVA VARNOST DOO	18,169,000
98	TAS SECURITY DOO BEOGRAD	16,901,000
99	SECURITY AGENCY 911 D.O.O. NOVI SAD	16,835,000

Izvor: <https://biznis.rs/vesti/srbija/firme-koje-se-bave-privatnim-obezbedjenjem-u-sve-gorjoj-situaciji/>

У оквиру Привредне коморе Републике Србије функционише Удружење за приватно обезбеђење и остале услужне делатности које заступа заједничке интересе свих субјеката из области и грана које припадају удружењу, Ово удружење, поред осталог:

- заступа заједничке интересе свих субјеката из области и грана које припадају удружењу
- учествује у нормативном уређењу делатности, иницира нова законска решења и прати спровођење постојећих
- координира и пружа помоћ у примени нових законских прописа
- промовише и учествује у хармонизацији делатности у складу са међународним стандардима, имплементира важеће гранске стандарде на тржишту Србије
- сарађује са ресорним министарствима са циљем стварања повољнијег привредног амбијента за пословање чланица удружења
- остварује непосредне контакте са представницима привредних друштава које припадају удружењу ради анализе и праћења њиховог пословања
- сарађује са међународним институцијама и асоцијацијама
- доноси и прати примену Кодекса професионалне етике.⁷

Према евиденцији МУП-а у Србији је регистровано укупно 20 агенција за детективску делатност, и издата им је лиценца за ове послове, а које су приказане по градовима у следећој табели:

Табела бр. 3. Лиценциране детективске агенције у Србији

ПОЛИЦИЈСКЕ УПРАВЕ	2016	2017	2018	2019	2020	УКУПНО
ГРАД БЕОГРАД	1	6	1	3	0	11
НОВИ САД	1	0	0	0	0	1

⁷ Више информација о Удружењу на <https://pks.rs/udruzenje/udruzenje-za-privatno-obezbedenje-i-ostale-usluzne-delatnosti>

НИШ	0	1	0	0	0	1
КРАГУЈЕВАЦ	0	1	0	0	0	1
СМЕДЕРЕВО	0	0	1	0	0	1
ЧАЧАК	0	1	0	0	0	1
КРАЉЕВО	0	1	0	0	0	1
ЗРЕЊАНИН	1		0	0	0	1
ВРАЊЕ	0	1	0	0	0	1
ЗАЈЕЧАР	0	0	0	1	0	1
УКУПНО	3	11	2	4	0	20

Извор: Никач и Лештанин, 2022

Међутим, анализом огласа у којима се нуде детективске услуге нађена су чак 54 привредна субјекта који се баве овом делатношћу, од којих је већина стационирана у Београду и већим градовима Србије, што указује да више од половине ових ентитета функционише мимо закона. (Милошевић, 2017:4).

У Републици Србији не постоје приватне војне компаније нити је њихово оснивање у оквиру постојеће легислативе могуће. Ипак, постоје појединици, блиски владајућим политички структурама, попут нпр. Слободана Тешиха, који су основали компаније за трговину оружјем и посредују између домаће наменске индустрије и страних клијената.

3.1. Правни основи приватне безбедности

Дуго времена област приватне безбедности је била нормативно нерегулисана и функционисала је у својеврсном правном вакууму све до 2013 године, тако да Србија спада у последње земље које су регулисале активност недржавних актера у сектору безбедности. (Milošević, NA)⁸

⁸ Како наводи Милошевић "пре тога, заштита лица и имовине била је регулисана прописом о друштвеној самозаштити, који је Народна скупштина Републике Србије укинула 1993. године, са сетом закона који су обликовали претходни систем самоуправног социјализма. Земље у окружењу, настале на распадом Социјалистичке Федеративне Републике Југославије, примењивале су Закон о систему друштвене самозаштите¹ на рад приватног обезбеђења и на основу тих решења, али и праксе рада, креирале нове, адекватније законе" (Milošević, NA). Након укидања Закона о ДСЗ

Данас је ова област у Србији је уређена са два основна кровна закона:

- Законом о приватном обезбеђењу и
- Законом о детективској делатности

који су донети у основном тексту 2013 године и који су у три, односно два наврата мењани и допуњавани.

Према актуелном *Закону о приватном обезбеђењу* приватна безбедност обухвата пружање услуга, односно вршење послова заштите лица, имовине и пословања физичком и техничком заштитом када ти послови нису у искључивој надлежности државних органа, као и послове транспорта новца, вредносних и других пошљици, одржавања реда на јавним скуповима, спортским приредбама и другим местима окупљања грађана (редарска служба), које врше правна лица и предузетници регистровани за ту делатност, као и правна лица и предузетници који су образовали унутрашњи облик организовања обезбеђења за сопствене потребе (самозаштитна делатност) (члан 2. ЗПО). Закон уређује врсте и начин добијања лиценци, начин вршења послова приватног обезбеђења, овлашћења службеника обезбеђења, укључујући и употребу средстава принуде, означавање и представљање службеника обезбеђења, евиденције, те питања надзора и инспекцијског надзора за који је задужено Министарство унутрашњих послова.

Законом о детективској делатности се уређује рад правних лица, предузетника и физичких лица који врше послове из области делатности пружања детективских услуга, услови за њихово лиценцирање, начин вршења послова и остваривање надзора над њиховим радом. Детективска делатност је делатност разврстана у област административних и помоћних услужних делатности, у грану и групу истражних делатности, која обухвата истражне и детективске услуге и активности свих приватних истражитеља без обзира на то за кога и шта истражују

запослени у овом сектору су били под делимичним ингеренцијама закона који су уређивали радне односе, противпожарну заштиту и слично.

(детективски послови). Истражне и детективске услуге су послови прикупљања, обраде података и преноса информација у складу са овим законом и другим прописима, од стране правних лица и предузетника за детективску делатност као руковалаца и запослених детектива као обрађивача.

Поред ова два кровна закона још низ закона је од значаја за рад и функционисање приватног сектора безбедности, а пре свега:

- „Закон о заштити података о личности.” Сл. гласник РС 97/08, 104/09, 68/12 и 107/12
- „Закон о раду.” Сл. гласник РС 24/05, 61/05, 54/09, 32/13 и 75/14
- „Закон о заштити пословне тајне.” Сл. гласник РС 72/11
- „Закон о јавним набавкама.” Сл. гласник РС 124/12
- „Закон о оружју и муницији.” Сл. гласник РС 20/15
- „Закон о привредним друштвима.” Сл. гласник РС 36/11, 99/11, 83/14 – др. закон и 5/15
- „Закон о заштити од пожара.” Сл. гласник РС 111/09
- „Закон о смањењу ризика од катастрофа и управљању ванредним ситуацијама.” Сл. гласник РС 87/18
- „Кривични законик.” Сл. гласник РС 85/05, 88/05 – испр., 107/05 – испр., 72/09, 111/09, 121/12, 104/13 и 108/14
- „Закон о безбедности и здрављу на раду.” Сл. гласник РС 101/05
- „Закон о спречавању насиља и недоличног понашања на спортским приредбама.” Сл. гласник РС 67/03, 101/05 – др. закон, 90/07, 72/09 – др. закон, 111/09 и 104/13
- „Закон о превозу у друмском саобраћају.” Сл. гласник РС 46/95, 66/01, 61/05, 91/05, 62/06 и 31/11
- „Закон о електронским телекомуникацијама.” Сл. гласник РС 44/10, 60/13 – одлука УС и 62/14

- „Закон о планирању и изградњи.” Сл. гласник РС 72/09, 81/09 – испр., 64/10 – одлука УС, 24/11, 121/12, 42/13 – одлука УС, 50/13 – одлука УС, 98/13 – одлука УС, 132/14 и 145/14
- „Закон о експлозивним материјама, запаљивим течностима и гасовима.” Сл. гласник РС 53/93, 67/93, 48/94 и 101/05 – др. закон
- „Закон о транспорту, дистрибуцији и коришћењу природног гаса.” Сл. гласник РС 66/91, 53/93, 67/93, 48/94, 44/95 – др.закон и 12/96
- „Законо транспорту опасног терета.” Сл. гласник РС 88/2010
- „Закон о безбедности саобраћаја на путевима.” Сл. гласник РС 41/09, 53/10, 101/1

4. Кључни проблеми у сектору приватне безбедности

Постоји неколико структурних проблема у сектору приватне безбедности у Србији. Низ глобалних и локалних негативних економских трендова утицао је на то да компаније које раде у сектору приватне безбедности да би и даље остале конкурентне, бивају принуђене да *раде у сивој и црној зони*, то јест да прибегавају различитим начинима избегавања плаћања дажбина држави, али и плаћања радника по минималној цени рада. Истовремено на тендерима за обезбеђење државних институција и јавних предузећа, послове добијају фирме које су понудиле нереално ниску цену, па је очигледно да оне неће моћи да плате све државне дажбине чиме држава и директно подстиче сиво и црно пословање. "Последица свега овога је значајно смањење квалитета безбедносне услуге, односно повећање небезбедности клијента али и грађана". (Petrović i Milošević, 2015:14).

Ово је тесно повезано са следећим проблемом који долази из политичке сфере. Наиме, процена менаџера безбедности је да је данас преко 50% послова обезбеђења склопљено са јавним сектором, при чему су предуслов за пословање *везе са појединцима из политичких странка* које управљају државним органима и јавним предузећима. Слабу тачку ефикасног приватног обезбеђења представља и непостојање менаџера безбедности у јавним сектору који стога нема компетенције за избор одговарајуће компаније приватне безбедности као ни довољну контролу над пруженом услугом. (Petrović i Milošević, 2015:14).

Политичке везе и корупција имају значајну улогу у пословању са приватним сектором тако да се тренд успона и падова појединих фирми у одређеном временском периоду подударе са мандатима партија победница изборних циклуса,⁹ што се вишеструко негативно одражава на укупну безбедност. Значајно

⁹ Већина (значајних) послова уговара се у Београду, па се то последично шири на подружнице дилем Србије, што погодује већим београдским (и мултинационалним) фирмама. Речено важи како за уговарање послова обезбеђења државних институција, тако и за веће компаније. Локалне

опада квалитет безбедносних услуга будући да се послови обезбеђења државних институција добијају на тендерима у којима је главни критеријум за добијање посла најнижа цена. Управо због тога фирме за обезбеђење нуде нереално ниске цене које могу да буду исплативе само уколико се, на рауличите начине, изврдава закон и/или пословни уговори. У том смислу се ангажују радници по основу стручног усавршавања, пензионери или их ангажују помоћу агенција за посредовање, а није неуобичајено и то да ангажују мање радника него што је уговором предвиђено. Ова пракса је могућа захваљујући блискости власника ових компанија са политичким структурама, услед чега је слаба контроле од стране државних органа и изостају све врсте санкција. (Petrović i Milošević, 2015:36)

Такође евидентно је да на тржишту услуга безбедности постоји нелојална конкуренција па у области физичког обезбеђења највеће конкуртенте прадстављају људи који не раде ни за једну (регистровану) фирму, тзв. „црно” обезбеђење и који се најчешће ангажују за физичко обезбеђивање кафића, локала и клубова. Поред тога део фирми, углавном ван Београда, диверзификује своју понуду, па има и алтернативни начин стицања прихода, при чему су неке од услуга које пружају везане су за послове обезбеђења, док друге услуге могу бити дијаметрално супротне. (Petrović i Milošević, 2015).

Како наводи директор предузећа Ваљаоница-Безбедност из Севојна Будимир Трифунивић ако се нешто под хитно не промени, за две-три године тржиште ће се отимати за службенике обезбеђења с лиценцом (која је по Закону о приватном обезбеђењу постала обавезна од 2015 године), "јер је с једне стране веома мали одзив људи за похађање курсева после којих се она добија, а с друге стране Национална служба за запошљавање нема интереса да субвенционише те курсеве иако је потражња већ сад велика. Људи иду за бољим пословима, односно у овом случају не желе да плаћају лиценцу која им сама по себи не гарантује радно место,

приватне фирме за обезбеђење могу да се за свој опстанак захвале само пословању у својој микросредини. (Petrović i Milošević, 2015:35)

па се дешава да појединци с ранијим искуством у овој области а без стечене лиценце прелазе у друге привредне гране, рецимо у грађевину. А тек за техничке лиценце, односно за монтажера система техничке заштите, па мисаона је именица пронаћи адекватног радника већ данас! Њима се више исплати да беру малине у пољу него да висе пет сати на мердевинама по врућини каква је последњих дана, јер је и цена рада на тржишту упркос смањеној понуди неприлична. ова делатност, у облику у каквом је до сада постојала у Србији, само што "није изумрла", уколико фирме желе да послују на легалан начин. Без ангажовања државе, приватних учесника на тржишту, као и кровних организација на тржишту рада, неће доћи ни до повољног развоја ситуације." (Miladinović, 2022)

Поред тога евидентирани су и проблеми као што је фиктивно присуствовање запослених обукама, значајан део детективских агенција функционише практично нелегално, има доста простора за побољшање система надзора и контроле итд.

Најзад треба истаћи да приватни сектор безбедности није на одговарајући начин и у потребној мери интегрисан у систем националне безбедности Србије, да нису успостављене одговарајуће радне и професионалне релације и сарадња између јавног и приватног сектора безбедности и да није успостављено неопходно потребно јавно приватно партнерство у различитим областима. Део одговорности за ово стање је на свакој од страна, а у наредној табели наведене су објективне препреке успостављању ефикасније сарадње јавног и приватног сектора безбедности.

Табела бр. 3. Главне негативне особине МУП-а и приватних фирми за обезбеђење

МУП	Приватне фирме за обезбеђење
• Инертан и затворен систем • Функционална нетранспарентност рада • Непостојање објективне одговорности према јавности • Негативна селекција кадрова • Атмосфера правне несигурности	• Дуг период рада агенција без законске регулативе • Изостанак спољне контроле • Ограничен број агенција послује у складу са стандардима • Нетранспарентност рада • Постојање огромне и нелојалне конкуренције

запослених • Нереална систематизација радних места • Необјављивање Правилника о организацији и систематизацији радних места • Усмереност ка репресивном поступању и обученост за такво поступање • Маргинализовање превентивног поступања због дугогодишњег милитаризовања састава • Замена кадра без јасних критеријума • Недостатак јасних и транспарентних критеријума приликом оцењивања рада службеника • Неажурна и уопштена попуна инф. система коју врше радници на терену, лишена битних оперативних детаља • Одсуство института „ добре праксе” и „учења на грешкама” • Постојање нерегистроване сарадничке мреже • Одсуство модерних менаџерских алата за планирање • Слаба ИТ култура и оспособљеност на свим нивоима рада	• Непостојање механизма за спровођење директиве Европске комисије по критеријуму „економски најповољније понуде”, а не „најниже понуђене цене” • Прихватање послова искључиво због економских мотива уз преузимање великих ризика • Ангажовање „атипичних” кадрова са тржишта (необучених, а јефтиних) • Нереално ниска цена рада • Променљив квалитет услуга током времена • Процентуално висока немотивисаност ангажованих радника обезбеђења • Упитан квалитет услуга и повећање рањивости штићених објеката • Непостојање анализе обима и структуре приватног обезбеђења у РС • Непостојање институционализоване сарадње са државним органима (МУП) приликом размене безбедносних информација • Прикупљање таквих података у супротности је са Законом о заштити података о личности • Недостатак бенефиција
---	--

Извор: Petrović i Milošević, 2015:88

5. Закључак

Приватизација сектора безбедности постала је неумитни глобални процес који је захватио већину савремених држава. Нема никакве сумње да је данас приватна индустрија безбедности постала значајан елемент безбедносне компоненте сваке државе, али и међународне заједнице.

Процес приватизације безбедности отворио је, с једне стране, велике могућности за унапређење укупног стања безбедности на свим нивоима (од личне / индивидуалне до глобалне), с обзиром на објективно постојећи потенцијал приватних безбедносних агенција да побољшају безбедносну ситуацију и смање безбедносне ризике и претње, наравно под условом да своје услуге пружају професионално и одговорно, у оквиру прописаних стандарда и под одговарајућом контролом и надзором демократских државних институција. Међутим, ваља имати у виду и објективно постојеће ризике, односно чињеницу да приватне безбедносне агенције такође имају и потенцијал и да, уместо да буду део решења, постану део проблема у смислу да, зависно од друштвеног контекста, могу да ојачају већ постојеће друштвене тензије. Зависно од услова и конкретних околности у појединим земљама оне могу бити инструментализоване од стране владајућих политичких актера као средство застрашивања политичких противника и грађана или, пак, у условима постојања оштрих друштвених подела (националних, верских, расних, класних и др.) могу постати средство угњетавања слабијих и немоћних појединаца и друштвених група, чиме би објективно допринеле заоштравању друштвених тензија и погоршању укупног стања безбедности у тим друштвима.

У смислу наведеног постоје значајне разлике између приватних безбедносних компанија служби за обезбеђење у развијеним земљама, земљама у транзицији и земљама у развоју, као и у земљама у постконфликтном периоду. У Србији је ситуација у овој области слична као и у другим "слабим државама".

Приватне безбедносне фирме су настале и почеле да се развијају у веома неповољним унутрашњим и међународним околностима, функционишући дуго времена у правном вакууму.

Касно донета и н неколико наврата побољшавана нормативна регулатива која регулише област приватне безбедности је у принципу данас релативно конкретна и на нормативном плану је, упркос томо што још увек постоје одређене празнине, непрецизне и недоречене норме и одређени степен неусклађености у оквиру укупног правног и безбедносног поретка земље, успостављен адекватан регулаторни оквир за ефикасно функционисање актера приватне безбедности. Као и у низу других области, главни проблеми су заправо у непоштовању и непримењивању законских одредби, односно недоследној примени закона било да је она узрокована недостатком организационо институционалних капацитета за надзор и контролу примене закона, било политичке воље повезане са успостављем интересним па и коруптивним релацијама појединих провајдера приватне безбедности и надлежних државних / политичких структура.

Свакако да се у мноштву приватних безбедносних компанија један број њих извојио по квалитету својих услуга и примени професионалних стандарда у раду. Међутим и даље је значајан број оних који не примењују или ограничено поштују постојеће прописе чиме наносе штету и својим клијентима и држави.

Још увек нису искоришћени значајни потенцијали јавно приватног партнерства пре свега у областима у којима је то могуће, реално, потребно и обострано корисно као што су јавни скупови и спортски догађаји, обезбеђење школских објеката, обезбеђење других важних објеката, као и улица и насеља уз помоћ локалних заједница и контрола саобраћаја на рекама.

Развој стања у овој области зависиће од укупних кретања у земљи, а пре свега успостављања владавине права, јачања институција, деполитизације и

професионализације државне управе и приближавања Србије Европској унији и стандардима развијених демократских земаља у овој области.

Литература

- Baljak, M. (2015)., "Uloga privatnih bezbednosnih agencija u 21. veku", *Defendologija*, 1 (36), str. 22-30.
- Bayley, D. and Shearing, C. (1996). "The Future of Policing", *Law & Society Review*, Vol. 30. No. 3, pp. 585-606
- Даничић, М., Стајић, Љ. (2008). *Приватна безбједност*, Висока школа унутрашњих послова, Бања Лука
- Закон о детективској делатности („Службени гласник РС“, бр. 104/2013 и 87/2018)
- Закон о приватном обезбеђењу („Службени гласник РС“, бр. 104/2013, 42/2015 и 87/2018)
- Litavski, J. (2012). *Izazovi privatnog sektora bezbednosti*. Beograd: Centar za evroatlanske studije.
- Miladinović, M. (2022), "Firme koje se bave privatnim obezbeđenjem u sve goroj situaciji", доступно на <https://biznis.rs/vesti/srbija/firme-koje-se-bave-privatnim-obebezbeđenjem-u-sve-goroj-situaciji/>, приступ 15.04. 2023.
- Milošević, M. (NA)."Unapređenje regulatornog okvira privatnog obezbeđenja i detektivske delatnosti", доступно на https://bezbednost.org/wp-content/uploads/2020/06/unapreenje_regulatornog_okvira_privatnog_obezbeenj.pdf
- Никач, Ж. и Лештанин, Ж. (2022). *Приватна безбедност - Право, теорија и пракса*, Београд: Криминалистичко полицијски универзитет
- Petrović, P. (2007) "Privatizacija bezbednosti u Srbiji", *Bezbednost Zapadnog Balkana*, br. 4., str. 13-21.
- Petrović, P. i Milošević, M. (Ur.) (2015). *Novi-stari izazovi privatnog sektora bezbednosti u Srbiji*, Misija OEBS-a u Srbiji / Beogradski centar za bezbednosnu politiku.
- Петровић, П. и Милошевић, М. (2016). *Приватни сектор безбедности у Југоисточној Европи – претња или стуб безбедности? Случај Србија*. Београд
- Stojanović, S. (2008). *Privatne bezbednosne kompanije u Srbiji – prijatelj ili pretnja*. Beograd: Centar za civilno vojne odnose
- CoESS (2013). *Private Security Services in Europe*, доступно на <https://www.coess.org/newsroom.php?page=facts-and-figures>, приступ 18.05.2023.
- Šulc, S., i Jong K. (2008). *Privatne vojne i zaštitarske kompanije i rodna pitanja*. Ženeva: Centar za demokratsku kontrolu vojnih snaga

ИЗЈАВА О АКАДЕМСКОЈ ЧЕСТИТОСТИ

Изјављујем да сам у приложеном раду поштовао/ла сва правила о академској честитости.

Овај писани рад резултат је искључиво мог личног рада, темељи се на мојим истражиањима и ослања се на наведену литературу.

У Београду, дана _____ године.

Потпис студента:
